

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

KAJAANIN YLIOPISTOKESKUS

Tiedotusvälineille

julkaisuvapaa 12.9.2008 kello 14.30

OULUN YLIOPISTON KAJAANIN YLIOPISTOKESKUKSEN LUKUVUODEN 2008-2009 AVAJAISET 12.9.2008

AVAJAISPUHE

Rehtori Lauri Lajunen

Arvoisa Valtiosihteeri, Hyvät Kutsuvieraat, Hyvä Yliopistoväki!

Oulun yliopiston, Suomen toisen valtion yliopiston, viettäessä nyt 50-vuotisjuhlavuottaan valmisteluaan maassamme laajaa korkeakoulu-uudistusta. Uudistuksiin ryhtymiseen on vaikuttanut kansainvälinen kehitys ja kilpailun kiristyminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Vastaavanlaisia uudistuksia ja kehittämistoimia on jo toteutettu useissa Euroopan ja Aasian maissa.

Uudistuksilla tavoitellaan Suomen yliopistoille vastaavanlaisia toimintaedellytyksiä kuin muun maailman yliopistoissa, pyritään parantamaan yliopistojen koulutus- ja tutkimustoiminnan laatua, saavuttamaan alueellisesti nykyistä vahvempi ja vaikuttavampi korkeakouluverkosto, lisäämään tehokkuutta ja vahvistamaan korkeakoulujen roolia innovaatiojärjestelmässä.

Vuoden 2010 alusta yliopistot eivät ole enää opetusministeriön alaisia valtion tilivirastoja vaan julkisoikeudellisia laitoksia lukuun ottamatta Aalto-yliopistoa, josta tulee valtion ja elinkeinoelämän omistamana säätiöyliopisto. Uudistus on talous-hallinnollinen ja se tuo mukanaan mittavia uudistuksia yliopistojen nykyiseen toimintakulttuuriin. Yliopistojen toimintaedellytykset paranevat ja perustuslain suoma oma päätäntävalta säilyy. Samalla yliopistojen vastuu toiminnasta kasvaa merkittävästi.

Oikeushenkilöaseman muutos edellyttää suuria muutoksia yliopistojen hallinto- ja johtamisjärjestelmiin. Uudistamisen suunta on nyt täysin päinvastainen verrattuna 1980-luvun hallinnonuudistukseen, joka toi yliopistoihin kolmikannan, demokraattisilla vaaleilla valitut neuvostot ja luottamushenkilöjohtajat. Nyt mallia otetaan yritysmaailmasta.

Uudistukset ovat tervetulleita – suorastaan välttämättömiä, jotta suomalaiset yliopistot pysyvät kansainvälisessä kehityksessä mukana. Juuri julkaistussa laajassa raportissa ”Higher Aspirations: An Agenda for Reforming European Universities” pohditaan USA:n yliopistojen ylivertaista menestymistä eurooppalaisiin yliopistoihin nähden. Kaksi merkittävää tekijää oli ylitse muiden: USA:ssa on eurooppalaisia yliopistoja selvästi parempi rahoitus ja siellä on Eurooppaan nähden tehokkaammat yliopistojen hallinto- ja johtamisjärjestelmät.

Opetusministeri Sari Sarkomaa mukaan uudistuksen tavoite on kristallinen kirkas: ”Että jokainen korkeakoulu olisi entistä parempi paikka opiskella, opettaa ja tutkia”. Erittäin hyvä tavoite, mutta mikäli parannusta perusvoimavaroihin ei saada, tätä tavoitetta on vaikea saavuttaa. Valtiovallan tulee huolehtia – jatkossakin – yliopistojen perustoimintojen ylläpitämisestä. Valtioneuvosto on taannut lähivuosille toimintamäärärahojen runsaan kasvun vain Aalto-yliopistolle. Muilla yliopistoilla tämä nykyinen, niukka linja näyttää jatkuvan, sillä tulevien vuosien toimintarahojen korotukset ovat kustannusten nousua alhaisemmat.

Opetusministeriön linjausten mukaisesti Oulun yliopiston kehittämistä vahvana kansainvälisenä tiedeyliopistona jatketaan yhteistyössä tutkimuslaitosten ja yritysten kanssa. Lähtökohta yliopiston edelleen kehittämiseksi on hyvä, sillä yliopisto voimakkaasti kansainvälistyy sekä on menestynyt erittäin hyvin kansainvälisillä tutkimusyliopistojen ranking-listoilla ja kansainvälisissä arvioineissa.

Uusimmalla Shanghain Jiao Tong -yliopiston listalla Oulun yliopisto on Suomen kakkonen yhdessä Turun yliopiston kanssa maailman 500 parhaan tiedeyliopiston joukossa. Tältä listalta löytyy peräti kuusi suomalaista yliopistoa. Tulos on erittäin hyvä, kun otetaan huomioon, että maailmassa on noin 17 000 yliopistoa. Kun tulos suhteutetaan maiden väestömääriin tai yliopistojen rahoitukseen, tilanne muodostuu Suomen kannalta entistä paremmaksi. Suomi sijoittuu University World News -lehdessä julkaistun tutkimukseen mukaan kolmanneksi Ruotsin ja Uuden Seelannin jälkeen, kun Shanghain listan tulokset suhteutetaan maiden väestömäärään. Näitä tuloksia Oulun yliopiston osalta tukee viime vuonna toteutettu tutkimuksen kansainvälinen arviointi, jonka mukaan 85% Oulun yliopiston laitoksista on tutkimustoiminnassaan hyvää tai keskimääräistä parempaa kansainvälistä tasoa ja osa tutkimusryhmistä edustaa maailman huippua.

Oulu Triple Helix -työryhmä, jonka jäsenenä oli mm. valtiosihteeri Raimo Sailas, ehdotti yliopiston tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden lisäämiseksi perustettavaksi vahvoja huippuosaamiskeskitymiä valituille aloille yliopiston, tutkimuslaitosten ja ammattikorkeakoulun kesken. Kansainväliseen liiketoimintaosaamiseen ja globaaliin kauppaan on jo perustettu Martti Ahtisaari -instituutti sekä ICT-alan kehittämiseksi Internet-tutkimuskeskus CIE. Kainuussa Triple Helix -yhteistyö on nyt syntymässä juuri perustetun yliopistokeskuksen ja ammattikorkeakoulun konsortion piiriin.

Rakenteellisen kehittämisen muistiossa opetusministeriö toteaa, että Oulun yliopiston tulee koota alueellista toimintaansa siten, että yksiköiden lukumäärä laskee ja jäljelle jääviä vahvistetaan. Yli-

opiston alueverkosto on jo harventunut ja harvenee vielä nykyisestään, mutta Kajaanin yliopistokeskus on ja tulee edelleen olemaan merkittävin Oulun yliopiston toimipisteistä Oulun kaupungin ulkopuolella. Keskusten toimintaedellytykset nyt paranevat uuden konsortion syntymisen myötä.

Opetusministeriö on määritellyt rakenteellisen kehittämisen muistiossa myös tavoitelukuja korkeakouluille. Yliopistossa tulisi olla vähintään 3500 kokopäiväopiskelijaa ja ammattikorkeakoulussa 2500. Koulutusohjelman sisäänotto tulee olla vähintään 40. Lukuja ei pidä käyttää liian kaavamaisesti. Tavoitelukuja tärkeämpää on se, että Kainuussa on koulutusaloiltaan ja mitoitukseltaan maakuntaa parhaalla mahdollisella tavalla palveleva korkeakouluopetustarjonta. Yliopistokeskuksen muuttaminen pelkäksi aikuis- ja täydennyskoulutuskeskukseksi sekä ammattikorkeakoulun muuttaminen jonkun muun ammattikorkeakoulun filiaaliksi olisi askel taaksepäin.

Koska yhä enenevästi uudet innovaatiot pohjautuvat tutkimukseen, ovat myös yritykset entistä kiinnostuneempia yhteistyöstä yliopistojen kanssa. Siellä missä on huippuosaamista, sinne myös yritykset hakeutuvat yhteistyöhön. Ja päin vastoin: myös yliopistot tarvitsevat menestyäkseen yhteistyökumppaneikseen menestyviä yrityksiä.

Yliopistot ja suurteollisuuden tutkimus- ja tuotekehitysyksiköt ovat jo kauan tehneet yhteistyötä. Mutta maailma muuttuu: kansainvälistyminen ja yhtiöiden listautuminen pörssiin ovat johtaneet siihen, että yhteistyöllä on uudet kuviot. Globaalin markkinatalouden pelisäännöt ovat kovat. Pörssiyrityksen päätehtävä ei ole aluepolitiikasta huolehtiminen, vaan pitää yritys kilpailukykyisenä kansainvälisillä markkinoilla ja hankkia omistajilleen tuottoa. Yritysjärjestelyt, taloussuhdanteet, omistajavaihdokset ja johdon vaihtuminen johtavat usein ennalta arvaamattomiin ja rajuihin muutoksiin. Viimeksi Kajaani on saanut tämän kokea synkällä tavalla, kun UPM Kymmene ilmoitti sulkevansa Kajaanin tuotantolaitoksensa.

Tuotannon lisäksi tutkimustoimintaa on lopetettu Pohjois-Suomessa ja siirretty Etelä-Suomen yksiköihin. Kemira ilmoitti hiljattain lopettavansa tutkimuskeskuksensa Oulussa ja keskittävänsä tutkimustoimintansa pääkaupunkiseudulle. Orion teki kymmenisen vuotta sitten vastaavanlaisen päätöksen lääketutkimuksensa alueella. Ja vain muutama vuosi sitten Kemira teki päätöksen keskittää vesitutkimuksensa Ouluun ja kehittää siitä yhdessä Oulun seudun muiden toimijoiden kanssa kansainvälisesti merkittävä vesitutkimuksen osaamiskeskus.

Tutkimusyhteistyö yliopiston ja yrityksen välillä jatkuu, vaikka yrityksen toiminta siirtyy yliopisto-paikkakunnalta muualle, mutta paikallisille työpaikoille ja osaamiskeskittymille tämänkaltaiset päätökset aiheuttavat melkoisen suoneniskun.

Työpaikkojen menetys heijastusvaikutuksineen on nyt Kainuussa suuri. Hetkessä korvaavia työpaikkoja ei synnytetä. Tilannetta helpottaa kuitenkin se, että kaivos- ja kaivannaisteollisuus elää voimakasta kehityskautta Pohjois- ja Itä-Suomessa. Fennoskandian kilpi sisältää runsaasti mielenkiintoisia malmi- ja mineraaliesiintymiä. Teknologian kehittyminen ja metallien maailmanmarkkinahintojen

nousu on johtanut siihen, että Suomessa alalla toimii tällä hetkellä noin 60 ulkomaista tai kansainvälistä yritystä. Ensimmäiset kaivokset ovat jo käynnistymässä - merkittävin niistä on Talvivaara.

Opetusministeriön kanssa on linjattu, että Oulun yliopistosta tulee Suomen vuoriklusterin johtava yliopisto. Oulun yliopisto on pystyttämässä vuoriklusteria yhdessä Geologisen tutkimuskeskuksen kanssa. Merkittävänä yhteistyökumppanina on myös Luulajan teknillinen yliopisto, jonka kanssa Oulun yliopisto on perustanut tutkimus- ja koulutusyhteistyötä varten Nordic Mining Centren.

Kajaanissa ja Sotkamossa on onneksi lähdetty liikkeelle ajoissa uusien liiketoiminta-alueiden löytämiseksi. Viimeaikainen vire uusissa avauksissa on ollut hyvä. Sotkamon Snowpolis-hanke ja Kajaanin ajoneuvojen tietojärjestelmiin liittyvä osaamiskeskittymä ovat tästä hyviä esimerkkejä. Lisäksi ajoneuvojen testiratahanke tulee olemaan merkittävä uusi osaamisalue ja se tukee ajoneuvojen tietojärjestelmiin liittyvää tutkimusta, tuotekehitystä ja tuotantoa. Matkailuun Kainuussa on panostettu ja kannattaa panostaa entistä enemmän, erityisesti liikunta- ja luontomatkailuun.

Oulun yliopiston koordinoiman yliopistokeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun yhteisen konsortion synnyttäminen osui oikeaan kohtaan. Nyt sitä tarvitaan entistä enemmän ja haasteet toiminnan laadun ja vaikuttavuuden lisäämiseksi kasvavat entisestään. Konsortion muodostamiselle on opetusministeriön tuki. Oulun yliopisto ja Kajaanin kaupunki ovat olleet viimeisen 15 vuoden aikana tiennäyttäjiä koko Suomelle alueellisessa korkeakoulutoiminnassa. Täällä syntyi ensimmäinen alueellinen korkeakoulustrategia Oulun yliopiston ja Kajaanin kaupungin toimesta. 1990-luvulla Kajaanin yliopistoyksiköistä muodostettiin Oulun yliopiston Kajaanin kehittämiskeskus ja sittemmin yliopistokeskus, joka on Oulun yliopiston erillislaitos ja jossa yhteistyöyliopistoina toimivat Joensuun, Jyväskylän, Kuopion ja Lapin yliopistot.

Uudella konsortiolla saadaan Kajaanissa ja Sotkamossa olevat korkeakouluressurit tehokkaampaan käyttöön, päällekkäisyyksiä voidaan purkaa ja yhteisesti synnyttää Kainuuta palvelevia koulutus- ja kehittämishankkeita nykyistä paremmin. Toiminnassa duaalimallia kunnioitetaan. Molemmilla on jatkossakin omat tutkintonsa, mutta resursseja käytetään yhä enemmän ja yhä järkevämmiin yhdessä.

Yritysmailman pelisääntöjen koveneminen ja arvaamattomuus on otettava toimintastrategioita laadittaessa huomioon. Vain yhteen toimialaan tai yhden suuren yrityksen toiminnan tukemiseen ei voi nojata. Tukijalkoja ja kehittämisaloja on oltava useampia. Niitä ei kuitenkaan saa olla liikaa. On tehtävä valintoja. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa, mutta visioilla on taipumus toteutua, jos tavoitteet ovat kirkkaat ja eri osapuolet ovat niihin sitoutuneet. Mutta onneakin aina tarvitaan. UPM Kymmenen Kajaanin tehtaiden lakkauttamisen taustalla on puunjalostusteollisuuden suuri rakenneuudistus. Puuta tulee jalostaa Suomessa jatkossakin. Oulun yliopistolla on pitkät perinteet tutkimus- ja koulutusyhteistyöstä metsäteollisuuden kanssa. Yliopiston teknillinen tiedekunta Oulussa ja Mittalaitelaboratorio Kajaanissa ovat valmiit lisäämään tässä murrosvaiheessa tutkimusyhteistyötä metsäteollisuuden kanssa uusien tuotteiden ja prosessien aikaansaamiseksi. Metsäteollisuuden tarpeiden

lisäksi tulee Milan panostaa yhdessä CWC:n Kainuun yksikön, TOL:n Kajaanin yksikön, Sotkamon biotekniikanlaboratorion ja ammattikorkeakoulun kanssa Kainuun uusille potentiaalisille kasvualueille kuten liikuntateknologiaan ja ajoneuvojen tietojärjestelmiin. Yliopistokeskuksen toiminnassa kaivos- ja kaivannaisteollisuus, matkailu sekä hyvinvointiala on otettava entistä voimakkaammin huomioon.

Nyt katseet on suunnattava tulevaisuuteen ja on ryhdyttävä töihin uusien työpaikkojen luomiseksi. Tässä marjanpoiminta ja työpajat eivät riitä, tarvitaan merkittäviä pelinavauksia. Uunituoreen konsortion strategia on pikaisesti tarkistettava. Kun valinnat kehittämisalueista on tehty, laadusta ei saa tinkiä. Maakuntasarja ei riitä, on pyrittävä osaamisen kansainväliseen kärkeen. Tukitoimet tulee kohdistaa uusien osaamisalojen synnyttämiseen. Oulun yliopiston yliopistokeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun konsortio on nyt uusi instrumentti uuden osaamisen luomisessa. Myös täydennys-, erikoistumis- ja muuntokoulutustarve tulee pikaisesti selvittää. Siinä päävastuu on kainuulaisilla toimijoilla. Tavoitteena tulee olla tehokkaan tutkimus- ja tuotekehitys- sekä koulutustoiminnan tukema, nykyistä vahvempi ja osaamiseen perustuva pk-sektori Kainuussa.

Kiitän Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen kaikkia yhteistyöyliopistoja ja muita yhteistyökumppaneita hyvästä ja tuloksellisesta yhteistyöstä. Erityisesti haluan kiittää Kajaanin kaupunkia sekä muita Kainuun kuntia ja organisaatioita merkittävistä lahjoituksista yliopiston juhlavuoden rahastoon! Toivotan hyvää ja tuloksellista lukuvuotta 2008–2009 kaikille Kajaanin yliopistokeskuksen tiedeyhteisön jäsenille!

Opettajankoulutusta Kajaanissa vuodesta 1900